

Finanční souvislosti rozšíření Evropské unie¹

Úvod

Vstup do EU k 1. květnu 2004 znamená, že ČR se od tohoto data podílí na financování společných politik a zároveň, že získává na financování těchto politik určité zdroje. Tato kapitola si klade za cíle představit platby do a z rozpočtu EU v letech 2004-2006, ukázat rozdíl mezi závazky a platbami. Zároveň bychom zde chtěli analyzovat proces vyjednávání finančních plateb mezi EU a kandidátskými státy. Tato kapitola navazuje na kapitolu rozpočet EU.

Rozpočet EU a rozšíření

Finanční rámec rozšíření Evropské unie byl dán Agendou 2000, střednědobým rozpočtovým výhledem na roky 2000 až 2006. Tento závazný výhled byl dojednán členskými státy a závazně stanoven Evropskou radou na Berlínském summitu v březnu 1999. Předpokládalo se v něm, že EU se rozšíří k roku 2002 o 6 zemí. V rozpočtovém výhledu bylo s tímto rozšířením počítáno (viz tabulka č. 1).

Tabulka č. 1 Finanční rámec EU-21 v milionech Euro v cenách roku 1999

účelově vázané výdaje	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	SUMA	SUMA (od 1.5.04)
1. ZEMĚDĚLSTVÍ	40 920	42 800	43 900	43 770	42 760	41 930	41 660		
2. STRUKTURÁLNÍ OPERACE	32 045	31 455	30 865	30 285	29 595	29 595	29 170		
3. VNITŘNÍ POLITIKY	5 900	5 950	6 000	6 050	6 100	6 150	6 200		
4. PŮSOBENI NAVENEK	4 550	4 560	4 570	4 580	4 590	4 600	4 610		
5. SPRÁVA	4 560	4 600	4 700	4 800	4 900	5 000	5 100		
6. REZERVY	900	900	650	400	400	400	400		
7. PŘEDVSTUPNÍ POMOC	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120	21 840	8 320
Zemědělství	520	520	520	520	520	520	520	3 640	
Předvступní strukturální nástroj	1 040	1 040	1 040	1 040	1 040	1 040	1 040	7 280	
PHARE (kandidátské země)	1 560	1 560	1 560	1 560	1 560	1 560	1 560	10 920	
8. ROZŠÍŘENÍ			6 450	9 030	11 610	14 200	16 780	58 070	38 720
Zemědělství			1 600	2 030	2 450	2 930	3 400	12 410	7 960
Strukturální operace			3 750	5 830	7 920	10 000	12 080	39 580	27 360
Vnitřní politiky			730	760	790	820	850	3 950	2 200
Správa			370	410	450	450	450	2 130	1 200
CELKEM	91 995	93 385	100 255	102 035	103 075	104 995	107 040		

Pozn: poslední sloupec je spočítán jako součet za roky 2005 a 2006 a 2/3 za rok 2004

Pramen: Agenda 2000, MZV ČR, Praha 1999

Evropská Unie nakonec zahájila vyjednávání o přistoupení s 10 kandidátskými státy. Jako datum přistoupení bylo stanoveno pozdější datum – 1. květen 2004. Limity stanovené Berlínským summitem ovšem zůstaly závazné. V průběhu podzimu 2002 probíhala vzájemná jednání ohledně metodiky propočtu čistých pozic. Zároveň byly pro jednotlivé země stanoveny tzv. „závazky“ (commitment appropriations). Závazek je maximální částka přidělená jednotlivé zemi, která může být na daný účel vyčerpána a která může být v tomto roce nebo v letech příštích čerpána. Nepředpokládá se totiž, že pokud země dostane určitý závazek, že by byla schopna ho celý v daném roce vyčerpat (např. závazky z kohezního fondu se budou na platby

¹ Robert Jahoda ESF MU (draft k 15.12.2003)

přeměňovat následujících 6 let – viz tabulka č. 2). Odhadý čerpání a tedy odhadý plateb pro nové členské státy byly provedeny podle metodiky, kterou navrhla EK a která byla během přístupových rozhovorů dále zpřesňována jak ze strany přistupujících, tak ze strany současných členských států. Metodika by měla co nejpřesněji vystihovat reálné čerpání. Vše vychází z platné legislativy a dále ze zkušeností současných členských států. Při všech propočtech je nutné nejprve přepočít závazky do běžných cen, propočítat jejich čerpání podle stanovené metodiky a pak zpětně přepočítat do stálých cen (ceny roku 1999 byly použity proto, že Finanční perspektiva na období 2000-2006, která obsahuje rámce prostředků pro rozšíření, je sestavena v cenách roku 1999). Deflátoře jsou uvedeny v tabulce č. 4.

Zemědělství:

Přímé platby se z rozpočtu EU vyplácejí s ročním zpožděním v celé výši ročního závazku.

Tržní operace se také vyplácejí v daném roce podle reálných nároků.

Rozvoj venkova se čerpá během 3 let.

Strukturální operace:

Strukturální fondy – zálohová platba 16% z celkového závazku rozložená do 2 let - 10% v roce 2004 a 6% v roce 2005, náběh čerpání je propočítán z průměrného ročního závazku. Musí být dodrženo tzv. pravidlo n+2, každý závazek musí být vyčerpán do druhého roku následujícího jeho udělení, jinak propadne.

Kohezní fond - viz tabulka.

Kompenzace: budou vypláceny v dohodnuté výši každý rok (1/12 měsíčně)

Tabulka č. 2: Čerpání prostředků z Kohezního fondu v % závazků

		Platba								
		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
závazek	2004	2 %	21 %	22 %	22 %	22 %	11 %			
	2005		3 %	21 %	22 %	22 %	22 %	10 %		
	2006			3 %	21 %	22 %	22 %	22 %	10 %	

Pramen: Interní materiály MF ČR

Tabulka č. 3 pak ukazuje závazky přidělené ČR a za deset kandidátských států, podrobněji viz. příloha č. 1. Pro přepočet na aktuální hodnotu slouží deflátor z tabulky č. 4. Za pozornost stojí (a vyplývá to z toho, co bylo napsáno výše), že součet závazků za deset vstupujících zemí je podobný částce z posledního sloupce předcházející tabulky. Kandidátské státy zároveň v letech 2004-2006 neztrácí nárok na předvstupní pomoc.

Tabulka č. 3: Přidělené závazky v cenách roku 1999, v milionech €

	Česká republika				Všech 10 kandidátských států			
	2004	2005	2006	2004-06	2004	2005	2006	2004-06
1. Zemědělství.	193,0	439,6	487,5	1120,0	1 891,6	3 740,6	4 137,5	9 769,7
2. Strukturální opatření	682,5	767,1	977,9	2427,5	6 326,4	7 261,5	9 219,9	22 807,8
3. Vnitřní politika	141,8	139,0	139,1	418,9	1 421,2	1 375,8	1 350,5	4 147,7
<i>mezisoučet</i>	1 017,3	1 345,6	1 603,5	3 966,4	9 639,3	12 378,0	14 707,9	36 725,0
Cash-flow kompenzace	174,7	0,0	0,0	174,7	998,4	0,0	0,0	998,4
Rozpočtové kompenzace	125,4	178,0	85,1	388,5	261,6	429,2	295,8	986,7
Celkové přiděly na závazky	1 317,4	1 523,6	1 688,6	4 529,6	10 899,0	12 807,2	15 003,7	38 710,1

Pramen: www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=1824

Tabulka č. 4: Deflátor

	2003	2004
vlastní zdroje a jiné výdaje	1,0866	1,10730
zemědělství a strukturální fondy	1,0824	1,10408

Pramen: http://www.europa.eu.int/comm/budget/furtherinfo/index_en.htm

Čistá pozice před Kodaní a politika nezhoršení

Na základě hodnoty přidělených závazků byla propočítána jejich přeměna na platby. Ty nabíhají postupně několik let. Přímé platby zemědělcům jsou navíc členské zemi propláceny až následující rok. Na druhou stranu povinnost přispívat do společného rozpočtu vzniká od okamžiku přistoupení a není ničím krácena. Některým vstupujícím státům by se tak mohlo stát, že jejich čistá pozice, tj. příjmy (platby z rozpočtu EU) minus zdroje (platby do rozpočtu EU), by byla po vstupu záporná, hlavně v prvních letech. Proto byly navrženy tzv. cash-flow kompenzace, jejichž účelem je pomoci rozpočtům vstupujících zemí bezprostředně po vstupu v roce 2004. Tato kompenzace je v tabulce č. 3 a 5 znázorněna v třetím řádku odspodu. Platby jsou uvedeny v tabulce č. 5 a za všech deset zemí pak v příloze č. 2.

Tabulka č. 5: Přidělené platby v cenách roku 1999, v milionech €

	ČESKÁ REPUBLIKA				Všech 10 kandidátských států			
	2004	2005	2006	2004-06	2004	2005	2006	2004-06
1. Zemědělství.	100,1	392,5	482,5	975,1	905,6	3 241,3	4 084,9	8 231,9
2. Strukturální opatření	179,4	374,7	447,2	1 001,3	1 714,1	3 556,0	4 225,4	9 495,3
3. Vnitřní politika	51,0	84,8	111,0	246,9	660,8	954,2	1 153,6	2 768,5
mezisoučet	330,5	852,0	1 040,8	2 223,3	3 280,5	7 751,5	9 463,7	20 495,7
Paušální částka na peněžní toky	174,7	0,0	0,0	174,7	998,4	0,0	0,0	998,4
Rozpočtové kompenzace	125,4	178,0	85,1	388,5	261,6	429,2	295,8	986,7
Přiděly na platby celkem	630,7	1 029,9	1 125,9	2 786,5	4 540,7	8 180,6	9 759,5	22 480,8

Pramen: www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=1824

Za dánského předsednictví byl dále navržen tzv. princip nezhoršení čisté rozpočtové pozice oproti poslednímu roku před vstupem. Tzn., že čistá pozice vstupujícího státu nemůže být v letech 2004-2006 nižší, než v roce 2003 (z předvstupní pomoci). Pro dodržení byla proto propočítána pozice v roce 2003 - příjem prostředků z předvstupních fondů. Tato pozice se stala základem pro propočet tzv. rozpočtových kompenzací pro nezhoršení čisté pozice. Na tyto kompenzace měly "nárok" pouze země, u kterých by i po započtení cash flow kompenzací byla čistá pozice horší než v roce 2003. Čistá pozice ČR je uvedena v tabulce č. 6 a za všech deset zemí pak v příloze č. 3. ČR se tak ještě před Kodaňským summem podařilo na období 2004-06 vyjetnat 155 mil. € nad úroveň roku 2003 (665-3*170).

Tabulka č. 6: Čistá pozice ČR v cenách roku 1999, v milionech €

€	ČESKÁ REPUBLIKA				Všech 10 kandidátských států
	2003	2004	2005	2006	
Předvstupní pomoc	170				1 660
		2004	2005	2006	2004-06
Předvstupní pomoc	181	153	98	432	1 868
Zemědělství	100	392	483	975	905
Strukturální opatření	179	375	447	1 001	1 714
Vnitřní opatření	44	76	102	222	304
Dodatečné výdaje	7	9	9	25	356
Cash-flow kompenzace	175			175	998
Celkové přidělené výdaje	687	1 005	1 138	2 830	6 146
Tradiční vlastní zdroje	-66	-105	-105	-276	-415
Zdroj z DPH	-74	-117	-121	-312	-419
Zdroj z HNP	-425	-644	-661	-1 730	-2 406
Britský rabat	-56	-87	-91	-234	-319
Vlastní zdroje celkem	-622	-953	-978	-2 553	-3 559
Čisté saldo před rozpočtovými kompenzacemi	65	52	160	277	2 587
Rozpočtové kompenzace	125	178	85	388	262
Čisté saldo po rozpočtových kompenzacích	190	230	245	665	2 848

Pramen: www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=1824

Výsledná kladná čistá pozice sice znamená vyšší platby směrem z bruselského rozpočtu než do něj, je nutno si ovšem uvědomit dvě skutečnosti:

- a) Většina plateb z rozpočtu EU je „nejistá“ – bude záležet na kvalitě a množství předkládaných projektů (předvstupní pomoc, strukturální opatření). Pouze kompenzace jsou nárokové a tedy jisté. Na druhou stranu výdaje do rozpočtu jsou povinné, ať čerpáme nebo ne.
- b) Všechny platby do rozpočtu EU jdou ze státního rozpočtu, naopak peníze z rozpočtu EU půjdou všem veřejným rozpočtům, ale nejen nim. Pokud bude o peníze žádat např. krajský úřad nebo obec (předloží projekt), musí si k nim většinou sehnat kofinancování. To může prohloubit stav jeho hospodaření (ale nemusí, pokud např. s investicí počítal za každou cenu). O „evropské peníze“ budou moci samozřejmě žádat i soukromé subjekty.

Celkem z toho plyne, že dnes nejsme schopni posoudit celkový dopad přistoupení na veřejné rozpočty ČR, který zdaleka nemusí být kladný, jak to z tabulky č. 6 vypadá. Jsme ovšem schopni říci, že celkově negativní dopad bude mít přistoupení na státní rozpočet, který bude hradit veškeré zdroje rozpočtu EU, plateb bude dostávat pouze část. Předpokládanou pozici státního rozpočtu ČR (platby do – platby z EU rozpočtu) před Kodaňským sumмitem znázorňuje tabulka č. 7.

Tabulka č. 7: Pozice SR „před Kodaní“ v cenách roku 1999, v milionech € (odhad)

	2003	2004	2004
zemědělství	45	278	316
vnitřní politika	51	85	111
kompenzace	300	178	85
platby	-622	-953	-978
pozice	-226	-412	-466

Pramen: Vlastní výpočet

Kodaňský summit

Na kodaňský summit (10.-13.12.2003) jela většina vstupujících států s požadavky vylepšit maximálně vyjednané pozice. Na druhou stranu současné státy dávaly od začátku najevo, že nečekají výrazné změny oproti dosud vyjednaným podmínkám. Řada členských států dnes celí nepříznivé domácí fiskální situaci², nelze se proto divit jejich neochotě zvyšovat prostředky na rozšíření.

Nakonec bylo na summitu rozděleno dalších 300 mil. €, ze kterých ČR získala 83 mil. €. Patrně nejsilnější pozici mělo při vyjednávání Polsko, kterému se povedlo přesunout část závazků ze strukturálních fondů přímo do rozpočtových kompenzací. Tím tyto prostředky přestaly být účelově vázané a staly se nárokovými. Obdobný převod se povedl ještě ČR, která jela na summit s výpočty, které ukazovaly na nejmenší čistou pozici na hlavu ze všech vstupujících států. Souhrn veškerých kompenzací pro všechny státy ukazuje tabulka č. 8.

Tabulka č. 8: Přehled celkových kompenzací pro kandidátské země (mil, €, ceny 1999)

Kompenzace	CY	CZ	EE	HU	PL	SI	LT	LV	SK	MT	CELKEM
2004	97	300	16	155	443	95	35	19	63	50	1 273
cash flow kompenzace	28,0	175,0	16,0	155,0	443,0	52,0	35,0	19,0	63,0	12,0	998,0
rozpočtové kompenzace	56,0	105,0				8,0				23,0	192,0
dodat. komp. před Kodaní	11,0	20,0				22,0				15,0	68,0
dodat. komp. z Kodaně						13,0					13,0
2005	124	270	3	28	550	84	6	3	11	93	1 172
rozpočtové kompenzace	107,0	119,0				45,0				50,0	321,0
dodat. komp. před Kodaní	11,0	60,0				22,0				15,0	108,0
dodat. komp. z Kodaně	5,1	41,6	2,9	28,0		17,9	6,3	3,4	11,4	27,2	143,5
převod závazku SF		50,0			550,0						
2006	117	177	3	28	450	54	6	3	11	90	939
rozpočtové kompenzace	101,0	10,0				15,0				47,0	173,0
dodat. komp. před Kodaní	11,0	75,0				22,0				15,0	123,0
dodat. komp. z Kodaně	5,1	41,6	2,9	28,0		17,9	6,3	3,4	11,4	27,2	143,5
převod závazku SF		50,0			450,0						
CELKEM	338	747	22	211	1 443	232	47	25	85	233	3 384
cash flow kompenzace	28,0	175,0	16,0	155,0	443,0	52,0	35,0	19,0	63,0	12,0	998,0
rozpočtové kompenzace	264,0	234,0				68,0				120,0	686,0
dodat. komp. před Kodaní	33,0	155,0				66,0				45,0	299,0
dodat. komp. z Kodaně	10,1	83,1	5,8	55,9		48,7	12,6	6,8	22,7	54,3	300,0
převod závazku SF		100,0			1 000						1 100,0

Pramen: <http://www.mfcr.cz/static/Integrace/cz/prubeh.htm>

Celkově přidělené závazky pro ČR po Kodaňském summitu ukazuje tabulka č. 9. V následující tabulce je pak propočten dopad summitu na čistou pozici. Ta se celkem (2004-06) zlepšila z 665 mil. € na 778 mil. €. Opět si je potřeba uvědomit, že se jedná o čistou pozici pro celo ČR (**tedy veřejný i soukromý sektor**) v případě, že dojde k optimálnímu čerpání (hlavně) strukturálních fondů. I po vylepšení čisté pozice z Kodaňského summitu bude předpokládaný dopad na veřejné rozpočty záporný, jak ukazuje tabulka č. 11.

² I země jako Německo nebo Francie mají potíže se vyrovnat se závazky, které pro ně vyplývají z Paktu stability a růstu.

Tabulka č. 9: Přidělené závazky pro ČR po „Kodani“, ceny 1999, v milionech €

	2004	2005	2006	2004-06
1. Zemědělství.	193,0	439,6	487,5	1120,0
2. Strukturální opatření	657,6	733,7	936,2	2327,5
3. Vnitřní politika	141,8	139,0	139,1	418,9
mezisoučet	992,4	1 312,2	1 561,8	3 866,4
Cash-flow kompenzace	174,7	0,0	0,0	174,7
Rozpočtové kompenzace	125,4	270,6	176,7	572,7
Celkové přiděly na závazky	1 292,5	1 582,8	1 738,5	4 613,8

Pramen: <http://www.mfcr.cz/static/Integrace/cz/prubeh.htm>**Tabulka č. 10:** Čistá pozice ČR po „Kodani“, ceny roku 1999, v milionech €

	2004	2005	2006	2004-06
předvstupní pomoc	181	153	98	432
zemědělství	100	392	483	975
strukturální operace	169	355	427	950
vnitřní politiky	44	76	102	222
dodatečné výdaje	7	9	9	25
kompenzace	300	270	177	747
celkové příjmy	801	1 255	1 294	3 351
tradiční vlastní zdroje	-66	-105	-105	-276
zdroj DPH	-74	-116	-119	-309
zdroj HNP	-426	-653	-670	-1 750
rabat VB	-56	-88	-93	-238
celkové odvody	-623	-963	-988	-2 573
Čistá pozice	178	293	307	778

Pramen: <http://www.mfcr.cz/static/Integrace/cz/prubeh.htm>**Tabulka č. 11:** Pozice státního rozpočtu „po Kodaní“ (odhad)

	2003	2004	2004
zemědělství	45	278	316
vnitřní politika	44	76	102
kompenzace	300	270	177
platby	-622	-953	-978
pozice	-233	-329	-383

Pramen: Vlastní výpočet

Závěr

Kodaňským summitem byla uzavřena důležitá etapa procesu rozširování EU směrem na východ. EU na něm spolu s deseti vstupujícími zeměmi dojednala finanční rámec na roky 2004-06. Z pohledu ČR by se mohlo zdát, že v tomto vyjednávání získala relativně (čistá pozice na 1 obyvatele) málo. Autoři se domnívají, že toto je, na základě předložených čísel, velice obtížné zhodnotit. Proti zjednodušujícímu pohledu (počet euro na obyvatele) kladou hlavně tyto okolnosti:

- ČR je patří k relativně ekonomicky vyspělejším vstupujícím zemím. Podle logiky, že strukturální pomoc je rozdělována podle ekonomické vyspělosti a že platby do rozpočtu EU

rostou taktéž s velikostí HDP, se nelze divit, že čistá pozice ČR je nižší, než ostatních zemí. Na druhou stranu je ovšem divné, že čistá pozice ČR je horší než čistá pozice některých současných států EU.

- Velká část rozpočtu EU je spotřebovávána na společnou zemědělskou politiku. ČR se za posledních 15 let povedlo bezprecedentním způsobem snížit podíl zemědělství na HDP. To patří k jedněm z nejmenších ve srovnání s ostatními vstupujícími zeměmi. Je nutno si taktéž uvědomit, že nižší platby z EU českému zemědělství se mohou pravděpodobně projevit lepším stavem veřejných financí státu. Vzhledem k tomu, že přímé platby z rozpočtu EU budou v prvních letech nižší oproti stávajícím členům (2004-25 %, 05-30 %, 06-35 %), dostala ČR možnost tyto platby navýšit o dalších 30 %. Navýšení menší částky pak znamená menší dopad na český státní rozpočet. Je nutno si dále uvědomit, že společná zemědělská politika je v současné podobě v Evropě neudržitelná a bude ji potřeba v budoucnu reformovat.
- Na rozdíl od jiných států nedostala ČR peníze na Jadernou bezpečnost (uzavírka starších typů jaderných elektráren) a na Schengen (volný pohyb osob – ČR nebude po vstupu tvořit vnější hranici EU).

Autoři se domnívají, že posoudit objem (adekvátnosti) přidělených finančních zdrojů je dneska témař nemožné, vždy to bude politikum. Určitá analýza bude moci být provedena až po skončení současného rozpočtového období, kdy bude navíc jasné, jak se vstupujícím státům podařilo navržené sumy vyčerpat. Musíme dále říci, že vstup do EU není o tom, kolik peněz z rozpočtu EU dostaneme, ale spíš o šancích a možnostech, které se ČR otevírají. Jednou z nich bezesporu je to, že při dalším vyjednávání o penězích již ČR bude členem EU, čili v mnohem silnější pozici.

Literatura

MFČR (2002): Průběh a výsledek jednání o přistoupení k EU.
<<http://www.mfcr.cz/static/Integrace/cz/prubeh.htm>>

stránka www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=1824

zprac. ze http://www.europa.eu.int/comm/budget/furtherinfo/index_en.htm

Příloha č.3: Čistá pozice v cenách roku 1999, v milionech €

v cenách z r. 1999, v milionech €		ČESKÁ REPUBLIKA			KYPR			MAĎARSKO			POLSKO			ESTONSKO			SLOVINSKO							
	2003				2003	16				2003	197				2003	844				2003	55			
Předvstupní pomoc	170																							
	2004	2005	2006																					
Předvstupní pomoc	181	153	98																					
Zemědělství	100	392	483																					
Strukturální opatření	179	375	447																					
Vnitřní opatření	44	76	102																					
Dodatečné výdaje	7	9	9																					
Paušální částka na peněžní toky	175																							
Celkové přidelené výdaje	687	1 005	1 138																					
Tradiční vlastní zdroje	-66	-105	-105																					
Zdroj z DPH	-74	-117	-121																					
Zdroj z hrubého národního produktu	-425	-644	-661																					
Britský rabat	-56	-87	-91																					
Vlastní zdroje celkem	-622	-953	-978																					
Čisté saldo před rozpočtovými kompenzacemi	65	52	160																					
Rozpočtové kompenzace	125	178	85																					
Čisté saldo po rozpočtových kompenzacích	190	230	245																					
v cenách z r. 1999, v milionech €		MALTA			SLOVENSKO			LOTYŠSKO			LITVA			10 kandidátských států										
	2003				2003	123				2003	84				2003	115				2003	1 660			
Předvstupní pomoc	11																							
	2004	2005	2006																					
Předvstupní pomoc	7	2	0																					
Zemědělství	3	8	10																					
Strukturální opatření	7	13	15																					
Vnitřní opatření	2	4	5																					
Dodatečné výdaje	0	0	0																					
Paušální částka na peněžní toky	12																							
Celkové přidelené výdaje	32	27	31																					
Tradiční vlastní zdroje	-14	-21	-21																					
Zdroj z DPH	-4	-6	-6																					
Zdroj z hrubého národního produktu	-23	-34	-35																					
Britský rabat	-3	-5	-5																					
Vlastní zdroje celkem	-43	-66	-67																					
Čisté saldo před rozpočtovými kompenzacemi	-11	-39	-36																					
Rozpočtové kompenzace	38	66	63																					
Čisté saldo po rozpočtových kompenzacích	26	26	26																					

Pramen: www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=1824

Finanční souvislosti rozšíření Evropské unie¹

Úvod

Vstup do EU k 1. květnu 2004 znamená, že ČR se od tohoto data podílí na financování společných politik a zároveň, že získává na financování těchto politik určité zdroje. Tato kapitola si klade za cíle představit platby do a z rozpočtu EU v letech 2004-2006, ukázat rozdíl mezi závazky a platbami. Zároveň bychom zde chtěli analyzovat proces vyjednávání finančních plateb mezi EU a kandidátskými státy. Tato kapitola navazuje na kapitolu rozpočet EU.

Rozpočet EU a rozšíření

Finanční rámec rozšíření Evropské unie byl dán Agendou 2000, střednědobým rozpočtovým výhledem na roky 2000 až 2006. Tento závazný výhled byl dojednán členskými státy a závazně stanoven Evropskou radou na Berlínském summitu v březnu 1999. Předpokládalo se v něm, že EU se rozšíří k roku 2002 o 6 zemí. V rozpočtovém výhledu bylo s tímto rozšířením počítáno (viz tabulka č. 1).

Tabulka č. 1 Finanční rámec EU-21 v milionech Euro v cenách roku 1999

účelově vázané výdaje	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	SUMA	SUMA (od 1.5.04)
1. ZEMĚDĚLSTVÍ	40 920	42 800	43 900	43 770	42 760	41 930	41 660		
2. STRUKTURÁLNÍ OPERACE	32 045	31 455	30 865	30 285	29 595	29 595	29 170		
3. VNITŘNÍ POLITIKY	5 900	5 950	6 000	6 050	6 100	6 150	6 200		
4. PŮSOBENI NAVENEK	4 550	4 560	4 570	4 580	4 590	4 600	4 610		
5. SPRÁVA	4 560	4 600	4 700	4 800	4 900	5 000	5 100		
6. REZERVY	900	900	650	400	400	400	400		
7. PŘEDVSTUPNÍ POMOC	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120	21 840	8 320
Zemědělství	520	520	520	520	520	520	520	3 640	
Předvступní strukturální nástroj	1 040	1 040	1 040	1 040	1 040	1 040	1 040	7 280	
PHARE (kandidátské země)	1 560	1 560	1 560	1 560	1 560	1 560	1 560	10 920	
8. ROZŠÍŘENÍ			6 450	9 030	11 610	14 200	16 780	58 070	38 720
Zemědělství			1 600	2 030	2 450	2 930	3 400	12 410	7 960
Strukturální operace			3 750	5 830	7 920	10 000	12 080	39 580	27 360
Vnitřní politiky			730	760	790	820	850	3 950	2 200
Správa			370	410	450	450	450	2 130	1 200
CELKEM	91 995	93 385	100 255	102 035	103 075	104 995	107 040		

Pozn: poslední sloupec je spočítán jako součet za roky 2005 a 2006 a 2/3 za rok 2004

Pramen: Agenda 2000, MZV ČR, Praha 1999

Evropská Unie nakonec zahájila vyjednávání o přistoupení s 10 kandidátskými státy. Jako datum přistoupení bylo stanoveno pozdější datum – 1. květen 2004. Limity stanovené Berlínským summitem ovšem zůstaly závazné. V průběhu podzimu 2002 probíhala vzájemná jednání ohledně metodiky propočtu čistých pozic. Zároveň byly pro jednotlivé země stanoveny tzv. „závazky“ (commitment appropriations). Závazek je maximální částka přidělená jednotlivé zemi, která může být na daný účel vyčerpána a která může být v tomto roce nebo v letech příštích čerpána. Nepředpokládá se totiž, že pokud země dostane určitý závazek, že by byla schopna ho celý v daném roce vyčerpat (např. závazky z kohezního fondu se budou na platby

¹ Robert Jahoda ESF MU (draft k 15.12.2003)

přeměňovat následujících 6 let – viz tabulka č. 2). Odhadý čerpání a tedy odhadý plateb pro nové členské státy byly provedeny podle metodiky, kterou navrhla EK a která byla během přístupových rozhovorů dále zpřesňována jak ze strany přistupujících, tak ze strany současných členských států. Metodika by měla co nejpřesněji vystihovat reálné čerpání. Vše vychází z platné legislativy a dále ze zkušeností současných členských států. Při všech propočtech je nutné nejprve přepočít závazky do běžných cen, propočítat jejich čerpání podle stanovené metodiky a pak zpětně přepočítat do stálých cen (ceny roku 1999 byly použity proto, že Finanční perspektiva na období 2000-2006, která obsahuje rámce prostředků pro rozšíření, je sestavena v cenách roku 1999). Deflátoře jsou uvedeny v tabulce č. 4.

Zemědělství:

Přímé platby se z rozpočtu EU vyplácejí s ročním zpožděním v celé výši ročního závazku.

Tržní operace se také vyplácejí v daném roce podle reálných nároků.

Rozvoj venkova se čerpá během 3 let.

Strukturální operace:

Strukturální fondy – zálohová platba 16% z celkového závazku rozložená do 2 let - 10% v roce 2004 a 6% v roce 2005, náběh čerpání je propočítán z průměrného ročního závazku. Musí být dodrženo tzv. pravidlo n+2, každý závazek musí být vyčerpán do druhého roku následujícího jeho udělení, jinak propadne.

Kohezní fond - viz tabulka.

Kompenzace: budou vypláceny v dohodnuté výši každý rok (1/12 měsíčně)

Tabulka č. 2: Čerpání prostředků z Kohezního fondu v % závazků

		Platba								
		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
závazek	2004	2 %	21 %	22 %	22 %	22 %	11 %			
	2005		3 %	21 %	22 %	22 %	22 %	10 %		
	2006			3 %	21 %	22 %	22 %	22 %	10 %	

Pramen: Interní materiály MF ČR

Tabulka č. 3 pak ukazuje závazky přidělené ČR a za deset kandidátských států, podrobněji viz. příloha č. 1. Pro přepočet na aktuální hodnotu slouží deflátor z tabulky č. 4. Za pozornost stojí (a vyplývá to z toho, co bylo napsáno výše), že součet závazků za deset vstupujících zemí je podobný částce z posledního sloupce předcházející tabulky. Kandidátské státy zároveň v letech 2004-2006 neztrácí nárok na předvstupní pomoc.

Tabulka č. 3: Přidělené závazky v cenách roku 1999, v milionech €

	Česká republika				Všech 10 kandidátských států			
	2004	2005	2006	2004-06	2004	2005	2006	2004-06
1. Zemědělství.	193,0	439,6	487,5	1120,0	1 891,6	3 740,6	4 137,5	9 769,7
2. Strukturální opatření	682,5	767,1	977,9	2427,5	6 326,4	7 261,5	9 219,9	22 807,8
3. Vnitřní politika	141,8	139,0	139,1	418,9	1 421,2	1 375,8	1 350,5	4 147,7
<i>mezisoučet</i>	1 017,3	1 345,6	1 603,5	3 966,4	9 639,3	12 378,0	14 707,9	36 725,0
Cash-flow kompenzace	174,7	0,0	0,0	174,7	998,4	0,0	0,0	998,4
Rozpočtové kompenzace	125,4	178,0	85,1	388,5	261,6	429,2	295,8	986,7
Celkové přiděly na závazky	1 317,4	1 523,6	1 688,6	4 529,6	10 899,0	12 807,2	15 003,7	38 710,1

Pramen: www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=1824

Tabulka č. 4: Deflátor

	2003	2004
vlastní zdroje a jiné výdaje	1,0866	1,10730
zemědělství a strukturální fondy	1,0824	1,10408

Pramen: http://www.europa.eu.int/comm/budget/furtherinfo/index_en.htm

Čistá pozice před Kodaní a politika nezhoršení

Na základě hodnoty přidělených závazků byla propočítána jejich přeměna na platby. Ty nabíhají postupně několik let. Přímé platby zemědělcům jsou navíc členské zemi propláceny až následující rok. Na druhou stranu povinnost přispívat do společného rozpočtu vzniká od okamžiku přistoupení a není ničím krácena. Některým vstupujícím státům by se tak mohlo stát, že jejich čistá pozice, tj. příjmy (platby z rozpočtu EU) minus zdroje (platby do rozpočtu EU), by byla po vstupu záporná, hlavně v prvních letech. Proto byly navrženy tzv. cash-flow kompenzace, jejichž účelem je pomoci rozpočtům vstupujících zemí bezprostředně po vstupu v roce 2004. Tato kompenzace je v tabulce č. 3 a 5 znázorněna v třetím řádku odspodu. Platby jsou uvedeny v tabulce č. 5 a za všech deset zemí pak v příloze č. 2.

Tabulka č. 5: Přidělené platby v cenách roku 1999, v milionech €

	ČESKÁ REPUBLIKA				Všech 10 kandidátských států			
	2004	2005	2006	2004-06	2004	2005	2006	2004-06
1. Zemědělství.	100,1	392,5	482,5	975,1	905,6	3 241,3	4 084,9	8 231,9
2. Strukturální opatření	179,4	374,7	447,2	1 001,3	1 714,1	3 556,0	4 225,4	9 495,3
3. Vnitřní politika	51,0	84,8	111,0	246,9	660,8	954,2	1 153,6	2 768,5
mezisoučet	330,5	852,0	1 040,8	2 223,3	3 280,5	7 751,5	9 463,7	20 495,7
Paušální částka na peněžní toky	174,7	0,0	0,0	174,7	998,4	0,0	0,0	998,4
Rozpočtové kompenzace	125,4	178,0	85,1	388,5	261,6	429,2	295,8	986,7
Přiděly na platby celkem	630,7	1 029,9	1 125,9	2 786,5	4 540,7	8 180,6	9 759,5	22 480,8

Pramen: www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=1824

Za dánského předsednictví byl dále navržen tzv. princip nezhoršení čisté rozpočtové pozice oproti poslednímu roku před vstupem. Tzn., že čistá pozice vstupujícího státu nemůže být v letech 2004-2006 nižší, než v roce 2003 (z předvstupní pomoci). Pro dodržení byla proto propočítána pozice v roce 2003 - příjem prostředků z předvstupních fondů. Tato pozice se stala základem pro propočet tzv. rozpočtových kompenzací pro nezhoršení čisté pozice. Na tyto kompenzace měly "nárok" pouze země, u kterých by i po započtení cash flow kompenzací byla čistá pozice horší než v roce 2003. Čistá pozice ČR je uvedena v tabulce č. 6 a za všech deset zemí pak v příloze č. 3. ČR se tak ještě před Kodaňským summem podařilo na období 2004-06 vyjetnat 155 mil. € nad úroveň roku 2003 (665-3*170).

Tabulka č. 6: Čistá pozice ČR v cenách roku 1999, v milionech €

€	ČESKÁ REPUBLIKA				Všech 10 kandidátských států
	2003	2004	2005	2006	
Předvstupní pomoc	170				1 660
		2004	2005	2006	2004-06
Předvstupní pomoc	181	153	98	432	1 868
Zemědělství	100	392	483	975	905
Strukturální opatření	179	375	447	1 001	1 714
Vnitřní opatření	44	76	102	222	304
Dodatečné výdaje	7	9	9	25	356
Cash-flow kompenzace	175			175	998
Celkové přidělené výdaje	687	1 005	1 138	2 830	6 146
Tradiční vlastní zdroje	-66	-105	-105	-276	-415
Zdroj z DPH	-74	-117	-121	-312	-419
Zdroj z HNP	-425	-644	-661	-1 730	-2 406
Britský rabat	-56	-87	-91	-234	-319
Vlastní zdroje celkem	-622	-953	-978	-2 553	-3 559
Čisté saldo před rozpočtovými kompenzacemi	65	52	160	277	2 587
Rozpočtové kompenzace	125	178	85	388	262
Čisté saldo po rozpočtových kompenzacích	190	230	245	665	2 848

Pramen: www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=1824

Výsledná kladná čistá pozice sice znamená vyšší platby směrem z bruselského rozpočtu než do něj, je nutno si ovšem uvědomit dvě skutečnosti:

- a) Většina plateb z rozpočtu EU je „nejistá“ – bude záležet na kvalitě a množství předkládaných projektů (předvstupní pomoc, strukturální opatření). Pouze kompenzace jsou nárokové a tedy jisté. Na druhou stranu výdaje do rozpočtu jsou povinné, ať čerpáme nebo ne.
- b) Všechny platby do rozpočtu EU jdou ze státního rozpočtu, naopak peníze z rozpočtu EU půjdou všem veřejným rozpočtům, ale nejen nim. Pokud bude o peníze žádat např. krajský úřad nebo obec (předloží projekt), musí si k nim většinou sehnat kofinancování. To může prohloubit stav jeho hospodaření (ale nemusí, pokud např. s investicí počítal za každou cenu). O „evropské peníze“ budou moci samozřejmě žádat i soukromé subjekty.

Celkem z toho plyne, že dnes nejsme schopni posoudit celkový dopad přistoupení na veřejné rozpočty ČR, který zdaleka nemusí být kladný, jak to z tabulky č. 6 vypadá. Jsme ovšem schopni říci, že celkově negativní dopad bude mít přistoupení na státní rozpočet, který bude hradit veškeré zdroje rozpočtu EU, plateb bude dostávat pouze část. Předpokládanou pozici státního rozpočtu ČR (platby do – platby z EU rozpočtu) před Kodaňským sumмitem znázorňuje tabulka č. 7.

Tabulka č. 7: Pozice SR „před Kodaní“ v cenách roku 1999, v milionech € (odhad)

	2003	2004	2004
zemědělství	45	278	316
vnitřní politika	51	85	111
kompenzace	300	178	85
platby	-622	-953	-978
pozice	-226	-412	-466

Pramen: Vlastní výpočet

Kodaňský summit

Na kodaňský summit (10.-13.12.2003) jela většina vstupujících států s požadavky vylepšit maximálně vyjednané pozice. Na druhou stranu současné státy dávaly od začátku najevo, že nečekají výrazné změny oproti dosud vyjednaným podmínkám. Řada členských států dnes celí nepříznivé domácí fiskální situaci², nelze se proto divit jejich neochotě zvyšovat prostředky na rozšíření.

Nakonec bylo na summitu rozděleno dalších 300 mil. €, ze kterých ČR získala 83 mil. €. Patrně nejsilnější pozici mělo při vyjednávání Polsko, kterému se povedlo přesunout část závazků ze strukturálních fondů přímo do rozpočtových kompenzací. Tím tyto prostředky přestaly být účelově vázané a staly se nárokovými. Obdobný převod se povedl ještě ČR, která jela na summit s výpočty, které ukazovaly na nejmenší čistou pozici na hlavu ze všech vstupujících států. Souhrn veškerých kompenzací pro všechny státy ukazuje tabulka č. 8.

Tabulka č. 8: Přehled celkových kompenzací pro kandidátské země (mil, €, ceny 1999)

Kompenzace	CY	CZ	EE	HU	PL	SI	LT	LV	SK	MT	CELKEM
2004	97	300	16	155	443	95	35	19	63	50	1 273
cash flow kompenzace	28,0	175,0	16,0	155,0	443,0	52,0	35,0	19,0	63,0	12,0	998,0
rozpočtové kompenzace	56,0	105,0				8,0				23,0	192,0
dodat. komp. před Kodaní	11,0	20,0				22,0				15,0	68,0
dodat. komp. z Kodaně						13,0					13,0
2005	124	270	3	28	550	84	6	3	11	93	1 172
rozpočtové kompenzace	107,0	119,0				45,0				50,0	321,0
dodat. komp. před Kodaní	11,0	60,0				22,0				15,0	108,0
dodat. komp. z Kodaně	5,1	41,6	2,9	28,0		17,9	6,3	3,4	11,4	27,2	143,5
převod závazku SF		50,0			550,0						
2006	117	177	3	28	450	54	6	3	11	90	939
rozpočtové kompenzace	101,0	10,0				15,0				47,0	173,0
dodat. komp. před Kodaní	11,0	75,0				22,0				15,0	123,0
dodat. komp. z Kodaně	5,1	41,6	2,9	28,0		17,9	6,3	3,4	11,4	27,2	143,5
převod závazku SF		50,0			450,0						
CELKEM	338	747	22	211	1 443	232	47	25	85	233	3 384
cash flow kompenzace	28,0	175,0	16,0	155,0	443,0	52,0	35,0	19,0	63,0	12,0	998,0
rozpočtové kompenzace	264,0	234,0				68,0				120,0	686,0
dodat. komp. před Kodaní	33,0	155,0				66,0				45,0	299,0
dodat. komp. z Kodaně	10,1	83,1	5,8	55,9		48,7	12,6	6,8	22,7	54,3	300,0
převod závazku SF		100,0			1 000						1 100,0

Pramen: <http://www.mfcr.cz/static/Integrace/cz/prubeh.htm>

Celkově přidělené závazky pro ČR po Kodaňském summitu ukazuje tabulka č. 9. V následující tabulce je pak propočten dopad summitu na čistou pozici. Ta se celkem (2004-06) zlepšila z 665 mil. € na 778 mil. €. Opět si je potřeba uvědomit, že se jedná o čistou pozici pro celo ČR (**tedy veřejný i soukromý sektor**) v případě, že dojde k optimálnímu čerpání (hlavně) strukturálních fondů. I po vylepšení čisté pozice z Kodaňského summitu bude předpokládaný dopad na veřejné rozpočty záporný, jak ukazuje tabulka č. 11.

² I země jako Německo nebo Francie mají potíže se vyrovnat se závazky, které pro ně vyplývají z Paktu stability a růstu.

Tabulka č. 9: Přidělené závazky pro ČR po „Kodani“, ceny 1999, v milionech €

	2004	2005	2006	2004-06
1. Zemědělství.	193,0	439,6	487,5	1120,0
2. Strukturální opatření	657,6	733,7	936,2	2327,5
3. Vnitřní politika	141,8	139,0	139,1	418,9
mezisoučet	992,4	1 312,2	1 561,8	3 866,4
Cash-flow kompenzace	174,7	0,0	0,0	174,7
Rozpočtové kompenzace	125,4	270,6	176,7	572,7
Celkové přiděly na závazky	1 292,5	1 582,8	1 738,5	4 613,8

Pramen: <http://www.mfcr.cz/static/Integrace/cz/prubeh.htm>**Tabulka č. 10:** Čistá pozice ČR po „Kodani“, ceny roku 1999, v milionech €

	2004	2005	2006	2004-06
předvstupní pomoc	181	153	98	432
zemědělství	100	392	483	975
strukturální operace	169	355	427	950
vnitřní politiky	44	76	102	222
dodatečné výdaje	7	9	9	25
kompenzace	300	270	177	747
celkové příjmy	801	1 255	1 294	3 351
tradiční vlastní zdroje	-66	-105	-105	-276
zdroj DPH	-74	-116	-119	-309
zdroj HNP	-426	-653	-670	-1 750
rabat VB	-56	-88	-93	-238
celkové odvody	-623	-963	-988	-2 573
Čistá pozice	178	293	307	778

Pramen: <http://www.mfcr.cz/static/Integrace/cz/prubeh.htm>**Tabulka č. 11:** Pozice státního rozpočtu „po Kodaní“ (odhad)

	2003	2004	2004
zemědělství	45	278	316
vnitřní politika	44	76	102
kompenzace	300	270	177
platby	-622	-953	-978
pozice	-233	-329	-383

Pramen: Vlastní výpočet

Závěr

Kodaňským summitem byla uzavřena důležitá etapa procesu rozširování EU směrem na východ. EU na něm spolu s deseti vstupujícími zeměmi dojednala finanční rámec na roky 2004-06. Z pohledu ČR by se mohlo zdát, že v tomto vyjednávání získala relativně (čistá pozice na 1 obyvatele) málo. Autoři se domnívají, že toto je, na základě předložených čísel, velice obtížné zhodnotit. Proti zjednodušujícímu pohledu (počet euro na obyvatele) kladou hlavně tyto okolnosti:

- ČR je patří k relativně ekonomicky vyspělejším vstupujícím zemím. Podle logiky, že strukturální pomoc je rozdělována podle ekonomické vyspělosti a že platby do rozpočtu EU

rostou taktéž s velikostí HDP, se nelze divit, že čistá pozice ČR je nižší, než ostatních zemí. Na druhou stranu je ovšem divné, že čistá pozice ČR je horší než čistá pozice některých současných států EU.

- Velká část rozpočtu EU je spotřebovávána na společnou zemědělskou politiku. ČR se za posledních 15 let povedlo bezprecedentním způsobem snížit podíl zemědělství na HDP. To patří k jedněm z nejmenších ve srovnání s ostatními vstupujícími zeměmi. Je nutno si taktéž uvědomit, že nižší platby z EU českému zemědělství se mohou pravděpodobně projevit lepším stavem veřejných financí státu. Vzhledem k tomu, že přímé platby z rozpočtu EU budou v prvních letech nižší oproti stávajícím členům (2004-25 %, 05-30 %, 06-35 %), dostala ČR možnost tyto platby navýšit o dalších 30 %. Navýšení menší částky pak znamená menší dopad na český státní rozpočet. Je nutno si dále uvědomit, že společná zemědělská politika je v současné podobě v Evropě neudržitelná a bude ji potřeba v budoucnu reformovat.
- Na rozdíl od jiných států nedostala ČR peníze na Jadernou bezpečnost (uzavírka starších typů jaderných elektráren) a na Schengen (volný pohyb osob – ČR nebude po vstupu tvořit vnější hranici EU).

Autoři se domnívají, že posoudit objem (adekvátnosti) přidělených finančních zdrojů je dneska témař nemožné, vždy to bude politikum. Určitá analýza bude moci být provedena až po skončení současného rozpočtového období, kdy bude navíc jasné, jak se vstupujícím státům podařilo navržené sumy vyčerpat. Musíme dále říci, že vstup do EU není o tom, kolik peněz z rozpočtu EU dostaneme, ale spíš o šancích a možnostech, které se ČR otevírají. Jednou z nich bezesporu je to, že při dalším vyjednávání o penězích již ČR bude členem EU, čili v mnohem silnější pozici.

Literatura

MFČR (2002): Průběh a výsledek jednání o přistoupení k EU.
<<http://www.mfcr.cz/static/Integrace/cz/prubeh.htm>>

stránka www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=1824

zprac. ze http://www.europa.eu.int/comm/budget/furtherinfo/index_en.htm

Příloha č.3: Čistá pozice v cenách roku 1999, v milionech €

v cenách z r. 1999, v milionech €		ČESKÁ REPUBLIKA			KYPR			MAĎARSKO			POLSKO			ESTONSKO			SLOVINSKO							
	2003				2003	16				2003	197				2003	844				2003	55			
Předvstupní pomoc	170																							
	2004	2005	2006																					
Předvstupní pomoc	181	153	98																					
Zemědělství	100	392	483																					
Strukturální opatření	179	375	447																					
Vnitřní opatření	44	76	102																					
Dodatečné výdaje	7	9	9																					
Paušální částka na peněžní toky	175																							
Celkové přidelené výdaje	687	1 005	1 138																					
Tradiční vlastní zdroje	-66	-105	-105																					
Zdroj z DPH	-74	-117	-121																					
Zdroj z hrubého národního produktu	-425	-644	-661																					
Britský rabat	-56	-87	-91																					
Vlastní zdroje celkem	-622	-953	-978																					
Čisté saldo před rozpočtovými kompenzacemi	65	52	160																					
Rozpočtové kompenzace	125	178	85																					
Čisté saldo po rozpočtových kompenzacích	190	230	245																					
v cenách z r. 1999, v milionech €		MALTA			SLOVENSKO			LOTYŠSKO			LITVA			10 kandidátských států										
	2003				2003	123				2003	84				2003	115				2003	1 660			
Předvstupní pomoc	11																							
	2004	2005	2006																					
Předvstupní pomoc	7	2	0																					
Zemědělství	3	8	10																					
Strukturální opatření	7	13	15																					
Vnitřní opatření	2	4	5																					
Dodatečné výdaje	0	0	0																					
Paušální částka na peněžní toky	12																							
Celkové přidelené výdaje	32	27	31																					
Tradiční vlastní zdroje	-14	-21	-21																					
Zdroj z DPH	-4	-6	-6																					
Zdroj z hrubého národního produktu	-23	-34	-35																					
Britský rabat	-3	-5	-5																					
Vlastní zdroje celkem	-43	-66	-67																					
Čisté saldo před rozpočtovými kompenzacemi	-11	-39	-36																					
Rozpočtové kompenzace	38	66	63																					
Čisté saldo po rozpočtových kompenzacích	26	26	26																					

Pramen: www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=1824